

วิธีการเข้าใจปริศนาธรรมในพุทธปรัชญาในกายเซน

นาย รอบทิศ ไวยสุศรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา ปรัชญา ภาควิชา ปรัชญา

คณะ อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-13-0579-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

WAYS TO UNDERSTAND KOAN IN ZEN BUDDHISM

MR. ROBTIS WAIYASUSRI

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Philosophy

Department of Philosophy

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-13-0579-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์

วิธีการเข้าใจปรีชาธรรมในพุทธปรัชญานิกายเซน

โดย

นาย รอบทิศ ไวยสุศรี

สาขาวิชา

ปรัชญา

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประทุม อังกูรโรหิต

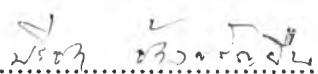
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..........คณบดีอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. กัลยา คิงศกัทธิ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..........ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมภาร พรหมทา)

..........อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประทุม อังกูรโรหิต)

..........กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ปรีชา ช้างขวัญยืน)

รอบทิศ ไวยสุศรี : วิธีการเข้าใจปริศนาธรรมในพุทธปรัชญานิกายเซน. (WAYS TO UNDERSTAND KOAN IN ZEN BUDDHISM) อ. ทีปรีक्षा : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประทุม อังกูโรหิต, 99 หน้า. ISBN 974-13-0579-6.

ในการศึกษาพุทธศาสนานิกายเซน จะพบว่าปริศนาธรรมมีลักษณะเป็นปฏิบัติ และขัดแย้งกับการคิดทางตรรกะ ด้วยเหตุนี้ปริศนาธรรมจึงกลายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล วิทยานิพนธ์นี้ต้องการเสนอวิธีอธิบายปริศนาธรรมให้เป็นสิ่งที่สามารถเข้าใจได้

วิทยานิพนธ์นี้ได้ศึกษาการใช้ปริศนาธรรมของอาจารย์เซน และเสนอวิธีการที่จะเข้าใจปริศนาธรรมในระดับการคิดเชิงเหตุผล ถึงแม้ว่าปริศนาธรรมจะแสดงออกในลักษณะที่เป็นปฏิบัติ แต่ก็ยังมีทางที่เราจะเข้าใจปริศนาธรรมได้ ด้วยการพิจารณานัยที่แฝงอยู่ในปริศนาธรรมแทนที่จะพิจารณาตัวปริศนาธรรมโดยตรง ข้อเสนอในการพิจารณานัยของปริศนาธรรมมีสามวิธีคือ พิจารณานัยแห่งจุดประสงค์ของปริศนาธรรม พิจารณานัยแห่งความจริงแท้ของเซน และพิจารณานัยแห่งกิริยาท่าทาง วิธีการพิจารณานัยทั้งสามของปริศนาธรรมนี้ แม้จะทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจปริศนาธรรมได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็มีอาจทำให้บรรลุธรรมได้

ภาควิชา ปรัชญา
สาขาวิชา ปรัชญา
ปีการศึกษา 2543

ลายมือชื่อนิสิต *สมชาย ใจดี*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *สมชาย ใจดี*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

418 01726 22 : MAJOR PHILOSOPHY

KEYWORD: KOAN / ZEN / BUDDHISM

ROBTIS WAIYASUSRI : WAYS TO UNDERSTAND KOAN IN ZEN BUDDHISM.

THESIS ADVISOR : ASSIST. PROF. PRATOOM ANGURAROHITA, Ph.D., 99 pp.

ISBN 974-13-0579-6

In the study of Zen Buddhist Philosophy, Koan is found to be paradoxical and illogical, and is thus somewhat rationally unexplicable. The thesis shows ways to explain Koan and make it intellectually comprehensible.

The thesis investigates how Koan has been employed by Zen masters and proposes logical ways to understand it. Even though Koan expresses itself in a paradoxical way, it has been shown that we may understand Koan by penetrating into the implications found in the Koan puzzles, rather than by attempting to understand their accounts directly. Three ways to understand the Koan riddles through their implications are presented: the implication of the aim of Koan; the implication of the absolute reality of Zen; and the implication of action. Although these ordinary methods are found to be useful in helping practitioners understand some Koan puzzles, the methods may not lead them to enlightenment, however.

DepartmentPhilosophy..... Student's Signature.....*R. Waiyasusri*.....
Field of studyPhilosophy..... Advisor's Signature.....*P. Angurarohita*.....
Academic year2000..... Co-Advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยการสนับสนุนและช่วยเหลืออนุเคราะห์จากหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอแสดงความขอบพระคุณไว้ดังต่อไปนี้

ผศ.ดร. ประทุม อังกูรโรหิต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยชี้แนะ ให้คำปรึกษา ชัดเจน และให้ความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์นี้เป็นอย่างมาก จนสำเร็จออกมาได้อย่างเป็นระบบระเบียบ มีความชัดเจน และสมบูรณ์ในเนื้อหา รวมทั้งคณาจารย์ภาควิชาปรัชญาทุกท่าน ที่ช่วยให้ความรู้ความเข้าใจทางปรัชญาอันทำให้สามารถรวบรวมเรียบเรียงแนวคิดในการทำวิทยานิพนธ์นี้ได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ดร. มล. นิพาดา เทวกุล และ รศ. สุเชาว์ พลอยชุม ครูผู้คอยให้ความช่วยเหลือและห่วงใยในการศึกษาของข้าพเจ้าเสมอมา รวมทั้งคณาจารย์ ภาควิชาปรัชญาและศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณาจารย์โรงเรียนสาธิตเกษตร และคณาจารย์ทุกท่านที่เคยอบรมสั่งสอน และปลูกฝังประสบการณ์ทั้งหลายให้ข้าพเจ้าสามารถก้าวมาถึงยังจุดนี้ได้

บรรดาเพื่อนพี่น้อง และคนที่ข้าพเจ้ารักทุกท่าน สำหรับคำปรึกษา การถกเถียงชี้แนะ กำลังใจ และความช่วยเหลือในทุกด้าน รวมทั้งสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ได้จากเพื่อนพี่น้องทุกท่าน คือประสบการณ์ที่ดีในชีวิต ที่ช่วยหล่อหลอมข้าพเจ้าให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

พ่อ แม่ ครอบครัว ญาติพี่น้องของข้าพเจ้าทุกท่าน ที่ได้ให้การเลี้ยงดู สนับสนุนเอาใจใส่ ดูแลในทุกสิ่งทุกอย่าง จนข้าพเจ้าสามารถก้าวเดินมาถึงจุดนี้ และมีชีวิตที่จะก้าวต่อไปได้อย่างมั่นคงและมีความสุขที่สุดเท่าที่มนุษย์ผู้หนึ่งจะมีได้

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ พระพุทธองค์ที่ได้ทรงเสียสละบำเพ็ญความเพียรเพื่อนำเอาสังขารแห่งชีวิตนี้มาเปิดเผยให้แก่ชาวโลกได้ประจักษ์ รวมทั้งบรรดาพระสงฆ์สาวกผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทุกท่าน ที่ได้ทำการสืบทอดรักษาสังขารนี้ให้ยังคงดำรงอยู่วบจนปัจจุบัน จนข้าพเจ้าได้มารู้จักและศึกษา และได้ยึดถือเป็นแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตลอดไป

รอบทิศ ไวยสุศรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่	
1. ความเป็นมาและปัญหาของพุทธปรัชญานิกายเซน	1
แนวเหตุผล ทฤษฎีสำคัญ และสมมติฐาน	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
2. ปรีศนาธรรม	7
2.1 ชะโตะริ	7
2.1.1 สภาวะของชะโตะริ	8
2.1.2 ลักษณะสำคัญของชะโตะริ	10
2.1.3 ขั้นตอนในการบรรลุชะโตะริ	11
2.2 ซาเซน	12
2.2.1 จุดมุ่งหมายในการปฏิบัติซาเซน	12
2.2.2 วิธีการและขั้นตอนในการปฏิบัติซาเซน	13
2.2.3 ข้อแตกต่างในการปฏิบัติซาเซนของนิกายไซโตและรินไซ	16
2.3 ปรีศนาธรรม	18
2.3.1 ปรีศนาธรรมคืออะไร	18
2.3.2 ประวัติความเป็นมาของปรีศนาธรรม	20
2.3.3 จุดมุ่งหมายของปรีศนาธรรม	22
2.3.4 ประเภทของปรีศนาธรรม	23
2.3.5 ลักษณะของปรีศนาธรรม	27
2.4 มนโตะ	29
2.4.1 จุดมุ่งหมายของมนโตะ	29
2.4.2 สถานการณ์ในการใช้มนโตะ	30

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.5 ชั้นเซน	31
3. การเข้าใจปริศนาธรรม	32
3.1 ภาษาและประสบการณ์	32
3.2 ภาษากับการเข้าใจปริศนาธรรม.....	37
3.3 ปริศนาธรรมกับความขัดแย้งภายในตัวเอง	38
3.4 สภาวะความจริงแท้ของพุทธปรัชญานิกายเซน	40
3.5 ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์	46
3.5.1 หน้าที่ของอาจารย์	50
3.6 ข้อปฏิบัติในการพิจารณาปริศนาธรรม	52
3.7 ตัวอย่างประสบการณ์ในการปฏิบัติเซน	61
4. ข้อเสนอในการทำความเข้าใจปริศนาธรรม	67
4.1 การใช้กระบวนการแห่งนัยทั้งสามในการทำความเข้าใจเซน	68
4.1.1 นัยแห่งจุดประสงค์ของปริศนาธรรม	69
4.1.2 นัยแห่งความจริงแท้ของเซน	72
4.1.3 นัยแห่งกิริยาท่าทาง	75
4.2 นัยแห่งเซน	79
4.3 ปัจจัยเสริมในการเข้าใจปริศนาธรรม	88
5. บทสรุป	90
5.1 การเข้าใจปริศนาธรรม	90
5.2 การเข้าถึงปริศนาธรรม	91
5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าใจและการเข้าถึงปริศนาธรรม	92
รายการอ้างอิง	96
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	99